

Граници и регионално развитие в страните от Европейския съюз

Доц. д-р Слави Димитров
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“

Пространствената организация и в частност регионалната политика в Европейския съюз (ЕС), въпреки значителния си опит (официално от 1975 г.), все още има значителни проблеми в резултат на редица нерешени теоретични и практически проблеми. Вследствие на последвалите териториални разширения (1973, 1981, 1986, 1995, 2004, 2007, 2013 г.) регионалните изследвания в страните от ЕС придобиват все по-голяма актуалност, анализират спецификата, опита, иновациите прилагани в отделните страни и региони на ЕС.

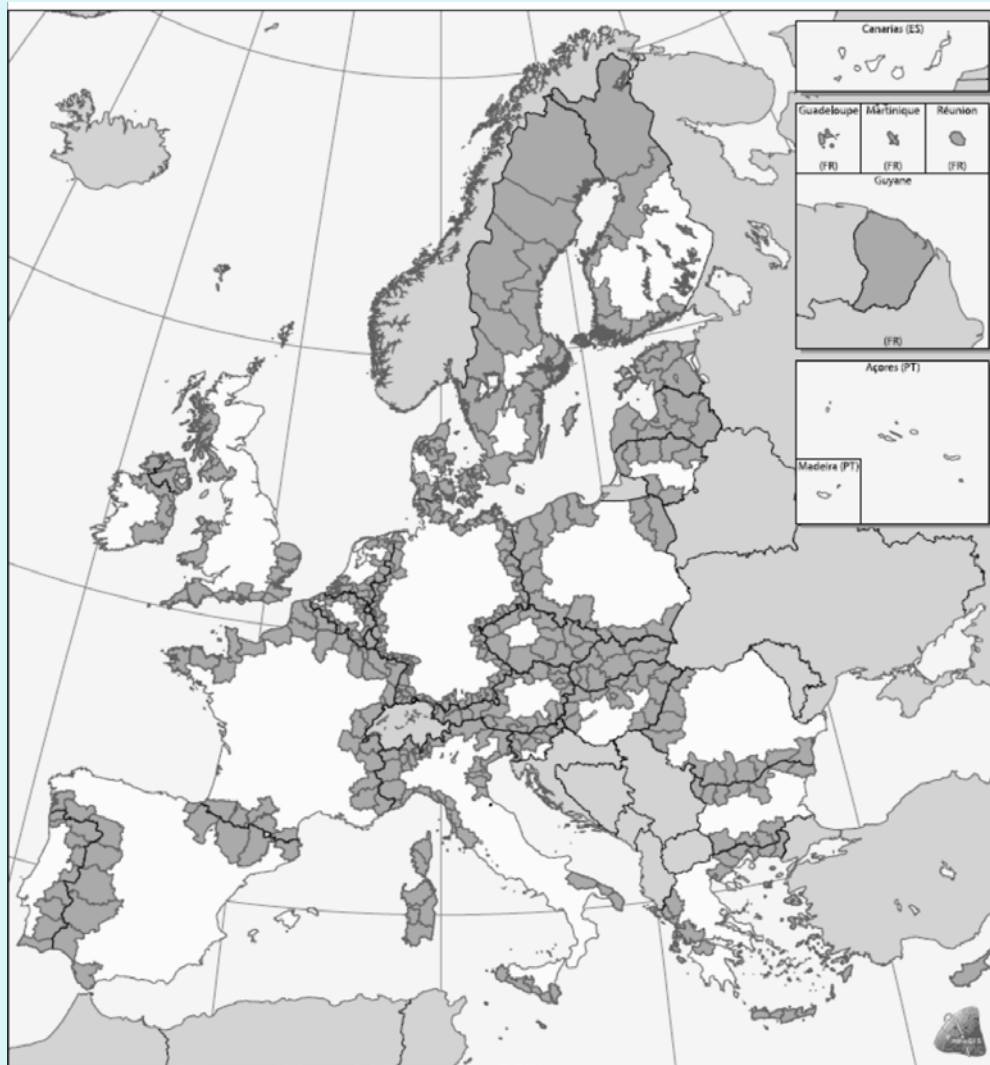
Освен със своята обща култура и история, Европа се характеризира и с многобройните си граници. Различните политики от двете страни на границите, преди всичко в областта на правото, управлението, данъците, икономиката, културата и социалното дело, подпомогнаха превръщането на държавните граници в действителни бариери между отделните страни.

ЕС е първия и най-типичен пример на голямо институционализирано пространство, където процесите на интеграция са особено силни, а водеща роля играят регионалната политика и регионалното развитие.

- **Държавната граница** е рамката, която определя обхвата на територията на една държава. Тя фиксира онази част от земната повърхност, въздушното пространство и земните недра, които попадат под суверенитета на определена държава и в пределите на които държавата, като система от органи (законодателни, съдебни и изпълнителни) е върховен изразител на властта.

- **Политическите граници** са особена категория, намираща се в силна количествена и качествена зависимост от конкретния исторически етап в социално-икономическото развитие на държавата.

Региони за трансгранично сътрудничество в ЕС

Граничните райони обхващат 60% от територията и около 40% от населението на ЕС.

Европейската интеграция и процеса на европеизация водят до създаването на мита за „Европа без граници“ въпреки символичната концепция за суверенитета на националната държава.

С цел свободното движение на хора, стоки, капитали и услуги под егидата на единния европейски пазар, „Нова Европа” постепенно се превръща в „Европа без граници” и същевременно е мултиетническа и мултикултурна „Европа на регионите”.

Затова процеса на европейската интеграция се нуждае от по-задълбочен дебат за същността и ролята на границите. Преходът към една „Европа без граници” включва нещо повече от премахването на границите, като разделителни линии и превръщането им в „контактна зона”. Същевременно ЕС по всякакъв начин насърчава трансграничното сътрудничество, така че границите отдавна вече не са пречка за общия пазара и мирното разбирателство между отделните народи.

Регионалното развитие на всяка страна се отличава със своята неповторимост и уникалност. Причината за това е обективно съществуващото многообразие – на природния комплекс, изключителността на местоположението на всяка територия и акватория, големите пространствени контрасти в разпределението на населението, стопанството и културно-обслужващите дейности.

Тези различия предопределят и генерират териториални диспропорции (неравновесия) в социално-икономическото, културното и екологичното развитие и налагат необходимостта от извършване на системни научни изследвания, стратегическо планиране и обосновани и ефективни управленски практики на регионалното развитие.

Ето защо е необходима организирана и целенасочена изследователска и планова дейност като условие за ефективно устойчиво и балансирано развитие и управление на националната територия.

Самият ЕС решително поощрява така наречената „Европа на регионите“. На 18 ноември 1988 г. Европейският парламент приема решение за регионална политика и за ролята на регионите, което е публикувано в Държавен вестник на ЕС.

Понятието „Region” е едно от малкото, които звучат сравнително еднакво на езиците на страните в ЕС, поради което и изглежда разбираемо. В действителност обаче в него се влага доста различно съдържание (в славянските езици приблизително отговаря на понятието “район”). Най-често проблемът е в таксономията: ООН или СТО напр. разглеждат ЕС като “регионален конгломерат”, “регионално обединение” от страни, т.е. “страната” има също ранг на район.

Преди последните разширявания ЕС включва 254 региона, а с приемането на България и Румъния (1.01.2007 г.) и Хърватска (01.07.2013 г.) броят им стана 270. На ниво НУТС-III (Номенклатура на териториалните статистически единици) броят им достигна 1294.

Регионалната политика на ЕС е регулирана инвестиционна политика. Процесът на планиране, координиране и регулиране на регионалната политика се извършва за период от 7 години. За всеки планов период се утвърждават регламенти (задължителни документи за изпълнение от страните на ЕС) и директиви (препоръчителни за изпълнение) за общността чрез които се координира провежданата регионална политика.

Регионалната политика на ЕС е и стимулираща, подпомагаща развитието политика, защото по определен ред осигурява външно финансиране за създаване на нови работни места, за повишаване конкурентоспособността на икономиките в статистическите райони и отделни страни, извършване на преход към устойчив икономически растеж, подобряване качеството на живот и балансирано, интелигентно и приобщаващо развитие.

Външното финансиране като политика на ЕС е най-привързващата, най-въздействащата в общността. Регионалната политика в ЕС е диференцирана управленска дейност. Чрез нея се осигурява допълнителна помощ.

Регионалното развитие е насочено към стимулиране на икономическото и социалното сближаване като приоритетна политика на ЕС по линия на укрепване на европейската солидарност и като предпоставка за икономическата ефективност и глобалната конкурентоспособност.

Регионалната политика и програмите целят укрепване на стабилността на ЕС, засилване на конкурентоспособността и заетостта в подпомаганите райони, въздействие върху структурните проблеми с цел генериране на устойчив растеж и адаптиране към новите условия на пазара на труда и глобалната конкуренция.

Всичко това определя регионалната политика и регионалното развитие като едни от най-важните, най-дискусионните и най-финансираните области в ЕС. Затова подобни анализи и сравнения са полезни, предвид членството на България в ЕС и новите възможности за трансгранично сътрудничество между балканските страни.

Разбира се не става дума за механично пренасяне, защото природният и социално-икономически потенциал на всяка страна е специфичен и това изисква конкретни методи за организация и управление на регионалната политика и регионалното развитие.

Благодаря за вниманието!